

Arthur Engel

**Invärtesmedicinskt sjukdoms-
panorama**

Nordisk medicinhistorisk årsbok
1976, Södertälje 1976

Ole Nygaard Jensen

Psykopati — Karakterafvigelse

Munksgaard, København 1977, 99
s, ca dkr 40:25 inkl moms

Bo Malmberg och AnnaLena
Tjelldén

Äldre i akutsjukvården

Rapport nr 28 från Institutet för Ger-
ontologi Jönköping, Taberg 1977, 49
s

Henry Egidius

Riktningar i modern psykologi

Natur och Kultur, Lund 1977, 160 s,
ca kr 40:— inkl moms

Erik Jørgen Hansen

Lighed gennem uddannelse?

Socialforskningsinstitutets pjece 1
Teknisk forlag, København 1977, 44
s, ca dkr 10:— inkl moms

Preben Hertoft

Klinisk sexologi

Natur och Kultur, Lund 1977, 288 s,
ca kr 100:— inkl moms

Paul Auroousseau

**International Hospital Vade
Mecum**

and english, french, spanish
glossary
SEDIP/GALULA, 1977, 340 s, US
Dollars 55

Karin Paulsson och Lars-Göran
Grip

**Skolintegrering av rörelsehindra-
de barn och ungdomar**

PRESS-projektet, delprojekt 3, rap-
port 73
Lärarhögskolan i Mölndal. pedago-
giska inst, 1976, 100 s

Karin Paulsson, Ingrid Bråfelt och
Birgitta Lundblad

**Rullstolsanvändarna i Gävleborgs
län**

Deras förflyttnings- och res-
möjligheter

Information från Psykotekniska in-
stitutet nr 91/1977, Stockholms
Universitet

Merete Brattström, Ingrid Bråfelt,
Inga-Britt Hemmingsson och Karin
Paulsson

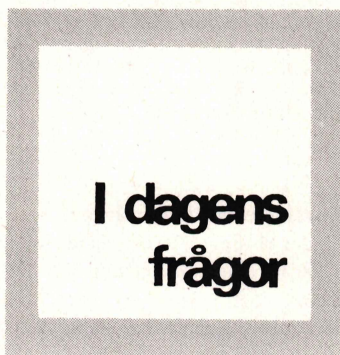
**Varför blir reumatiker rull-
stolsanvändare?**

Information från Psykotekniska in-
stitutet nr 92/1977, Stockholms
Universitet

I brev som i dagarna gått ut till
barnläkarföreningen, skolöverlä-
kare och barnhälsoöverläkare med
flera berörda, till landets alla kom-
muner för vidare befordran till be-
rörda organ och till samtliga lands-
ting, ber utredningen om tips och
hjälp i sitt fortsatta arbete.

— Vi är angelägna om att komma
i kontakt med pågående försök eller
permanenta organ med uppgift att
förebygga barnolyckor. Vi är över-
tygade om att det på många håll
finns idéer om och synpunkter på
hur ett framgångsrikt arbete mot
barnolycksfall bäst skall bedrivas,
säger utredaren Rigmor von Euler.

Barnolycksfallsutredningen skall
främst arbeta med: att kartlägga och
registrera barnolyckor, frågor som
rör en förbättrad säkerhet när det
gäller produkter som barn kan kom-
ma i kontakt med och miljöer där
barn vistas. Utredningen skall kom-
ma med förslag till förebyggande
åtgärder, framför allt hur dessa skall
samordnas lokalt och centralt för att
få bästa effekt.

Red: Sten Söderberg

**100 000-tals barnolycksfall i
Sverige**

Varje år skadas flera hundra tusen
barn genom olycksfall i Sverige.
Omkring 250 barn dör varje år på
grund av olycksfall. Sedan en tid
arbetar en statlig utredning tillsatt
av socialminister Rune Gustavsson
för att undersöka hur barnolycksfall
på bästa sätt skall kunna förebyg-
gas. Ordförande i utredningen är
barnombudsmannen Rigmor von
Euler. Nu för utredningen in alla
landets barnläkare, landsting och
kommuner i sitt arbete.

**Mopedhjälm obligatorisk
— när den finns**

En lag om obligatorisk användning
av skyddshjälm vid mopedfärd kom-
mer snart. Exakt tidpunkt när den
ska träda i kraft går inte att ange.
Det beror bl a på hur pass fort till-
verkarna kan få fram de ca 500 000
hjälmor som kommer att behövas.
Kanske det kan vara klart till skol-
starten nästa höst.

Detta svarade kommunikations-
minister Bo Turesson på en fråga av
Elver Jonsson, fp. Mopedhjälmarna
var också uppe i den allmänna tra-
fikdebatten då en rad motioner be-
handlades.

Trafiksäkerhetsverkets styrelse
beslöt att hos regeringen begära lag-
stiftning om mopedhjälm. Arbetet
med att ta fram en lämplig hjälmkonstruktion har pågått en
längre tid. Nu beslöt verket att inte
avvakta längre utan begära att den
aviserade lagstiftningen genomförs.
Kommunikationsministern förklarade
att verkets framställning nu går ut
på remiss varpå han tar ställning.
För egen del är han positiv till lag-
stiftning.

Nobels medicinpris – brygga mellan kropp och själ

Karolinska institutet utdelade 1977 års nobelpris i fysiologi eller medicin med ena hälften till Roger Guillemin (Salk Institute, San Diego, California) och Andrew Schally (Veterans Administration Hospital, New Orleans, Louisiana) för deras upptäckter rörande hjärnans produktion av peptidhormoner, och med den andra hälften till Rosalyn Yalow (Veterans Administration Hospital, Bronx, New York) för utveckling av radioimmunologiska metoder för bestämning av peptidhormoner.

Bakom prismeningarna döljer sig banbrytande insatser inom forskningen rörande peptidhormoner. Dessa är hormoner av äggvitenatur, till vilka flertalet hormoner i organismen hör. De förekommer i ytterligt små koncentrationer i blodet, och det fanns tidigare inga exakta specifika metoder för att mäta dem. Detta blockerade till stor del effektiv forskning på området. Yalow upptäckte vid mitten av 1950-talet att ett sådant hormon, insulin, kunde vara antigen, dvs alstra antikroppar efter injektion. Detta fynd stred helt mot den tidens uppfattning att så små äggviteämnen som peptidhormoner inte kunde verka antigen. Denna insulinets antigenicitet utnyttjade Yalow för utarbetande av den sk radioimmunologiska bestämningsmetoden, en vetenskaplig bragd baserad på djupa kunskaper i isotopforskning, immunologi, matematik och fysik. Den tillåter bestämning av hormoner i blodet i en koncentration av en tusenmiljarddels gram per ml, och variationer av denna teknik används i dag för bestämning av samtliga kända hormoner, andra äggviteämnen, antikroppar, virus, droger och mycket annat inom medicinen. Yalows insats revolutionerade hormonforskningen men öppnade också stora forskningsfält inom biologi och medicin i övrigt.

Guillemin och Schally började, också de i mitten av 1950-talet, var och en i sin stad sina studier över ett medicinskt problem som länge gäckat forskarna: att förklara hur impulser från hjärnan och kroppen i övrigt kunde påverka hypofysens produktion av peptidhormoner och därmed alla de kroppsfunktioner som styrs från hypofysen. Populärt

sett: en brygga mellan kropp och själ. De fann snart att det i hjärnstammen producerades specifika substanser som via ett tidigare känt fint kärlnät transporterades till hypofysen. Det skulle dröja till 1969 innan deras intensiva arbete bar frukt: ur ett halft ton fragment av hjärnstam från får och svin lyckades Guillemin och Schally efter år av arbete isolera 1 mg (!) av en substans, som hade en enda funktion: att förmå hypofysen att avge sköldkörtelstimulerande hormon. De klarade dess kemiska struktur och syntetiserade den.

Isen var bruten – forskningen på området exploderade. Nya sådana "releasing factors" eller frisättare isolerades – även hämmande faktorer påvisades. Dessa rön från provrör och djurexperiment kunde omedelbart överföras till människor och användas inom klinisk medicin. I förlängningen av Guillemins och Schallys primärupptäckter ligger en rad forskningsrön som revolutionerat vår syn på samarbetet mellan hjärnans funktioner och kroppens hormonproduktion. Mycket inom medicinen som vi förut endast anat har på så sätt fått sin förklaring. Yalows teknik har varit avgörande för denna utveckling.

Forskarexamina minskar

Under läsåret 1975/76 avlades totalt 1 209 forskarexamina, dvs doktorexamen och psykologexamen enligt 1969 års bestämmelser samt licentiatexamen och doktorsgrad enligt äldre bestämmelser meddelar SCB. I jämförelse med 1974/75 är detta 300 färre examina. Till största delen är det psykologexamen som minskat – från 681 examina 1974/75 till 448 (37 proc av samtliga) examina 1975/76. Minskningen förklaras delvis av att en form av tillämpad psykologutbildning avslutades vt 1975, vilket hade till följd att ett stort antal examina avlades denna termin.

Antalet avlagda doktorsexamina ökade 1975/76 med 50 examina till 741 (61 proc av samtliga) jämfört med 1974/75. Licentiatexamen och doktorsgrader enligt äldre bestämmelser uppgick 1975/76 till endast 19 (2 proc av samtliga). Motsvarande antal året innan var 126. Införandet av ny examensordning 1969 och be-

stämmelser som gällt beträffande sista tidpunkt för avläggande av examen enligt den gamla stadgan förklarar varför examinationen enligt äldre bestämmelser nästan helt upphört.

De flesta forskarexamina avlades liksom tidigare år vid de tre filosofiska fakulteterna. Även om man undantar psykologexamen – som avläggs vid samhällsvetenskaplig fakultet – avlades 47 proc av alla övriga forskarexamina vid de filosofiska fakulteterna. Andelen har dock minskat med 8 procentenheter jämfört med 1974/75.

25 proc av forskarexamina (psykologexamen oräknat) avlades vid medicinsk fakultet och 19 proc vid tekniska högskolor.

Antalet kvinnor bland dem som avlade doktorsgrad, doktors- och licentiatexamen 1975/76 var oförändrat (15 proc) jämfört med läsåret innan. Bland dem som avlade psykologexamen dominerade emellertid kvinnorna; läsåret 1975/76 var andelen kvinnor 66 proc – en minskning med 5 procentenheter från föregående år.

I genomsnitt hade de som 1975/76 avlade doktorsexamina avlagt sin första grundexamen 8 år tidigare och varit antagna som forskarstuderande 6 år. Nettostudietiden, beräknad på uppgiven aktivitetsgrad, var 4,5 år.

Bättre kontakt med patienter

Demokratiseringen av arbetslivet kommer troligen att medföra en bättre kontakt mellan patient och sjukhuspersonal. Därmed kommer också sjukhusvården att förbättras, säger medicinalansvarskommittén i en rapport till statsrådet Ingegerd Troedsson.

Den nuvarande medicinska ansvarsregleringen förutsätter i viss mån en auktoritär beslutsordning. Den kan dock förändras med hjälp av det nya synsättet på medinflytande m.m.

När medicinalansvarskommittén (MAK) tillsattes 1974 var det för att se över bestämmelserna om tillsyn över personal inom hälso- och sjukvården. Men i uppdraget ingick också att undersöka vad som kunde göras för att förbättra informationen till patienterna samt kontakterna mellan dem och sjukhuspersonalen.

Flera andra kommittéer har sedan dess tillsatts för att behandla just informationsproblemet inom hälso- och sjukvården. Det informationsmaterial som MAK hittills tagit fram och som presenteras i den här rapporten lämnas därför på departementets begäran till hälso- och sjukvårdsutredningen för dess fortsatta arbete.

Många av de svårigheter som finns inom sjukvårdens kommunikationsförhållanden hänförs enligt rapporten till den skiktning av personalen som fortfarande finns och som baseras på ett auktoritärt-hierarkiskt system.

Inom hälso- och sjukvården innebar arbetet ofta att olika personalgrupper arbetar i nära kontakt med varandra. Det gäller där mer än för många andra områden.

Visserligen förutsätter den nuvarande medicinska ansvarsregleringen enligt rapporten i viss mån en auktoritär beslutsordning. Men med det nya synsättet på arbetsledning, arbetsfördelning, medinflytande mm som växt fram finns det goda förutsättningar för förändringar.

En särskild studie som behandlar sjukhuset i dess helhet som socialt system, efterfrågas av kommittén. Därmed skulle man kunna klarlägga personalens roller i detta system, patientrollen samt dess relationer till personalen.

Vad gäller patienten är det viktigt att denna inte uppfattas som ett passivt objekt, säger kommittén. Det är ju patienten själv som avgör om han eller hon skall underkasta sig viss vård eller behandling. Därför är det viktigt att vara så bra informerad som möjligt. Informationen till och från patienten är liksom vårdpersonalens insatser av avgörande betydelse för behandlingen.

Om informationen saknas eller är dålig är risken stor att vårdinsatsen blir bristfällig eller felaktig.

Det kan inte uteslutas, säger kommittén, att man kan få ett bättre utnyttjande av personal och andra resurser om patienterna är bättre informerade.

Smittskyddslagen ändras

Regeringen har efter förslag från socialstyrelsen beslutat om ändringar i smittskyddslagstiftningen i syfte att förbättra möjligheterna till en snabb och adekvat behandling av de veneriska sjukdomarna. Ändringarna be-

rör skyldigheten för läkare att underrätta målsman i vissa fall samt det administrativa förfarandet i samband med anmälning och smittspårning av veneriska sjukdomar. De regler som gäller i dag har bedömts i vissa fall försvåra en förtroendefull behandling och leda till att människor tvekar att söka läkare vid misstanke om smitta av venerisk sjukdom.

Den nuvarande skyldigheten för läkare att underrätta målsman om den sjuke är under 16 år byts ut mot en rätt för läkare att lämna sådan underrättelse om han anser det påkallat. Härigenom kommer samma regler att gälla för alla sjuka som ej fyllt 18 år.

En begränsning görs vidare av undersökande läkares skyldighet att meddela länsläkare namn och adress på person, till vilken smitta har kunnat överföras. Om läkaren finner att denna person utan anmaning kommer att låta undersöka sig utan dröjsmål, behöver anmälan till länsläkare inte göras.

Ändringarna i smittskyddslagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1978.

Socialstyrelsen kommer under en tid av två år att följa och utvärdera effekterna av de ändringar som nu har beslutats, varefter styrelsen avser att redovisa ett ställningstagande till lagstiftningen om de veneriska sjukdomarna i dess helhet.

USA:s uttåg ur ILO efter politiskt missbruk

I november lämnade USA definitivt ILO, den internationella arbetsorganisationen i Genève. Steget har beklagats över hela den demokratiska världen. SvD sammanfattade i en ledare:

Det drastiska steget annonserades redan för två år sedan av dåvarande utrikesministern Henry Kissinger, som menade att även ILO av afrikanska och arabiska stater gjorts till ett politiskt forum där dubbelmoralen frodades. Bl a fördömde en majoritet Israel för rasism och utnyttjade sitt numerära övertag för att inbjuda

en representant för PLO som observatör.

ILO grundades redan 1919, alltså på Nationernas förbunds tid, och det är nu FN:s äldsta fackorgan. Dess uppgift har varit att främja sociala framsteg, att förbättra förhållandena på arbetsmarknaden och relationerna mellan regeringar, företag- och fackliga organisationer. Ett problem gjorde sig snabbt påmint och har under årens lopp vållat en rad friktioner: delegationerna från Sovjetunionen och andra öststater var naturligtvis i sista hand statliga vilken formell beteckning de än bar. Det var emellertid, som sagt, det politiska missbruket som blev avgörande för Washington.

Inom FN och i en rad stater – även vänskapligt inställda – har starka ord fällt om det amerikanska uttåget. En av anledningarna är givetvis att USA stått för en fjärdedel av budgeten eller omkring 50 miljoner kronor.

I USA har fackorganisationen AFL/CIO under den äldrige Meany tillhört pådrivarna men även där har annars en rad inflytelserika personer – enligt uppgift också utrikesminister Vance – försökt att in i det sista avråda Carter från uttåget. Det är kanske inte så svårt att förstå att Washington, som ideligen används som slagpase och överspelas av majoriteten samtidigt som det får betala en mycket stor andel av kostnaderna, har tröttnat. Frågan är emellertid om inte nackdelarna av utträdet blir större än fördelarna. Det kan bli ett slags parallellfall till Frankrikes beslut att inte delta i nedrustningskonferensen i Genève eller i förhandlingarna om reduktion av styrkorna i Centraleuropa. Säkerligen har man i Paris åtskilliga gånger ångrat denna demonstrationspolitik.

Ahlmark om jämställdhet: orättvisan borta

Under de senaste femton åren har vi haft en väldig ökning av antalet förvärvsarbetande kvinnor. Det finns i dag nästan en halv gång så många kvinnor i förvärvslivet som för 15 år sedan, från 1,3 miljoner till 1,8 miljoner, yttrade arbetsmarknadsministern, Per Ahlmark, vid föredrag i Göteborg.

Det är intressant att följa siffrorna

för kvinnornas förvärvsintensitet. År för år och månad för månad visar de en ökning. Också under 1976 och 1977, när läget på arbetsmarknaden varit så mörkt, har antalet förvärvs-
arbetande kvinnor fortsatt att växa.

Lågkonjunkturen har alltså inte hejdat kvinnornas inmarsch i arbetslivet. Kvinnor har tidigare betraktats som en konjunkturregulator på arbetsmarknaden. De har varit välkomna i goda tider men fått lämna arbetsplatserna under dåliga tider. Det tycks som om vi fått bort den orättvisan nu.

Vi ser också en del hoppingivande tecken på att det stela könsrollsmönstret på arbetsmarknaden håller på att luckras upp. Kvinnor har kommit in i tidigare typiskt manliga jobb inom tillverkningsindustrin. Män gör inbrytningar i de typiska kvinnliga värdeyrkena.

Men i arbetslivet dominerar fortfarande det manliga karriärmönstret, även om det har naggats i kanten. Vi måste anstränga oss att bryta det, därför att arbetslivet i dag många gånger lägger en orimlig press på män. Och därför att det innebär en misshushållning att inte fullt ut utnyttja kvinnors begåvning och kapacitet.

Arbetsmiljölagen antagen

Det förslag till arbetsmiljölagen (AML) som regeringen lade i våras togs i sin helhet av riksdagen. Socialdemokraterna, som framfört krav på preciseringar och skärpningar, lät sig nöja med de rekommendationer socialutskottet gjorde i sin skrivning. Vpk avvisade däremot förslaget, och begärde votering på en lång rad punkter vid slutbehandlingen.

Den nya lagen ersätter arbetarskyddslagen. Det är en ramlag, som i princip skall gälla för hela arbetsmarknaden med vissa undantag framför allt för försvaret.

Kontrollen av kemiska produkter och liknande skärps väsentligt, och AM inriktar sig också på såväl den fysiska som den psykiska arbetsmiljön i vidare bemärkelse.

Lagen skall successivt ges innehåll genom föreskrifter och förordningar. Arbetarskyddsstyrelsen får befogenhet att utfärda långtgående

straffsanktionerande föreskrifter. Regeringen skall också undanta arbetarskyddsverket från den kungörelse som säger att föreskrifter och anvisningar m m måste underställas regeringen.

AML träder i kraft den 1 juli 1978.

Tyst om lagen – LO besviken

Den nya arbetsmiljölagen är en avgörande händelse för alla löntagare, anser LO:s medicinske expert Erik Bolinder. Han är besviken över den bristande uppmärksamheten och yttrar i *LO-tidningen* (33/77):

– För massmedia är tydligen detta beslut, som fattades i fullständig politisk enighet, helt ointressant. LO:s egen tidning *Aftonbladet* nämner inte ens att lagen är antagen. Radio och TV hade ingen bevakning av riksdagsdebatten. Dagens Nyheter har en liten undagömd notis om en obetydlig del av debatten som vpk drog igång.

– Hur ska samhället kunna utvecklas i demokratiska former när massmedia har den inställningen till sitt ansvar att informera?

– Informationen omkring lagen är så oerhört viktig just på grund att den är en ramlag, säger han. Den blir meningsfull bara genom att folk på arbetsplatserna lär sig att använda den och uppleva den som ett stöd i sitt arbete. Lagen ska fungera som ett instrument i löntagarnas händer, i deras kamp för att skapa sig bra arbetsmiljöer.

– För att det ska fungera så behövs massor av information omkring lagen.

– Ja, men massmedia är ju inte skyldiga att ta upp och informera om vissa bestämda saker, invänder *LO-tidningen*.

– Nej, men jag upplever det som ett oerhört svek av dem att inte ställa upp i den situationen, säger Erik Bolinder. Nu blir det i stället arbetarskyddsnämnden och fackföreningsrörelsen som med sina små resurser ska sköta all information.

Var tredje socionom vill byta jobb

Var femte socionom, som tog sin examen för fem år sedan, arbetar i dag i yrken där man inte behöver socialhögskoleutbildning. Det visar

en undersökning som en grupp elever vid socialhögskolan i Stockholm gjort, uppger *Socionomen* (33/77).

De frågade också om anledningar till att man bytt yrke och fann att det inte var någon slump, utan ett medvetet val. Av de ca 75 procent som fortfarande har ett jobb där man kräver socionomexamen vill 11 procent byta yrke. Totalt vill alltså ungefär var tredje byta arbete eller har redan gjort det, enligt elevernas undersökning.

Lite skolhistoria

Statistiska centralbyrån har gjort en sammanställning om högre skolutbildning 1864–1970. Den är intressant läsning:

För hundra år sedan gick 13 000 pojkar i statliga läroverk och 10 000 flickor i högre flickskolor. Några barn gick i andra privatläroverk än flickskolor och en del ungdomar i de folkhögskolor som började växa fram. Folkskolan var obligatorisk sedan 1842, men länge gick bara en del av barnen i heltidsläsande folkskolor.

För femtio år sedan, alltså vid tiden för 1927 års skolreform, gick 80 000 barn i högre skolor. Hälften av dem var flickor. De tillhörde framför allt flickskolor och kommunala mellanskolor. År 1959 gick 100 000 pojkar och 120 000 flickor i högre skolor.

På 1960-talet, då grundskolan växte fram, avvecklades flertalet realskolor och flickskolor. Där-
emot fortsatte gymnasier att växa, tills gymnasiet år 1971 ersattes av den integrerade gymnasieskolan.

Studentexamen, som sedan 1600-talet varit en inträdesexamen till universiteten, blev år 1864 förlagd till läroverken. Där fick den formen av en avgångsexamen, som t o m 1909 vanligen kallades mogenhetsexamen. År 1871 avlades denna examen första gången av en kvinna. År 1877 godkändes sammanlagt 577 examinander, av vilka 6 var kvinnor. Femtio år senare hade hela antalet stigit till över 2 500, av vilka

600 var kvinnor. Antalet studentskor steg snabbt, efterhand som flickor fick tillträde till allt fler statliga gymnasier. Studentexamen upphörde i princip vårterminen 1968. Det året tog omkring 25 000 ungdomar studenten. Hälften av dem var flickor.

Dessa och många andra fakta kring de ökade möjligheterna till utbildning i högre skolor finner man i ett nytugivet arbete, *Elever i icke-obligatoriska skolor 1864—1970* (Promemorior från SCB 1977:11), som inom SCB utarbetats av f.d. avdelningsdirektör Margit Vinge. Som bakgrund till tabeller och diagram hänvisas i texten till riksdagsbeslut och författningar allt ifrån Sveriges första skolordning av år 1571 och fram till den folkhögskoleförordning som utfärdades i juni 1977.

Särskilt stora har förändringarna varit för flickornas del. Ursprungligen ansåg man att de borde få en utbildning, som var speciellt anpassad för dem. Den borde vara inriktad både på arbetsuppgifter inom hemmet och på förvärvsarbete utanför hemmet, och studiegången borde vara något långsammare för dem än för pojkarna. Denna syn har efterhand givit vika för krav på att flickor och pojkar skall vara fullt likställda i utbildningshänseende.

Ett helt kapitel har ägnats folkhögskolan. Man kan där följa utvecklingen från starten år 1868, då folkhögskolan framför allt avsåg att tillgodose den självägande bondeklassens behov av utbildning för sina ökade uppgifter i samhället, och fram till 1970-talet med dess varierade utbud av kurser för olika kategorier av enskilda, grupper och organisationer.

Denna historiska statistik ansluter sig till en tidigare framlagd rapport, *Elever i obligatoriska skolor 1847—1962* (Promemorior från SCB 1974:5), som likaledes utarbetats inom SCB av Margit Vinge. Avsikten är att nästa etapp skall handla om eleverna i skolor för yrkesutbildning.

Socialutredningen och landstingen

Landstingsförbundets ordförande Börje Hörnlund har i *Landstingens tidskrift* 12/77 skrivit en väsentlig artikel om Socialutredningens slutbetänkande:

Det är resultatet av nästan tio års mödor och slit med att försöka utforma en framtida socialtjänst fri från fattigvårdstänkande, förmynderi och detaljregleringar och med människornas rätt till självbestämmande och integritet fastslagen redan i den nya ramlagens "portalparagraf".

Till vissa delar berör utredningens förslag mera direkt tunga och väsentliga frågor för sjukvårdshuvudmännen. Förslagen i dessa avseenden kan få stora konsekvenser för vår verksamhet och i vissa fall bli av avgörande betydelse för sjukvårdens planering. Det måste vara en gemensam uppgift för landstingsvärdens politiker att lyfta fram dessa frågor och få dem kritiskt genomlysta.

Ett par frågor måste redan nu formuleras — på ett sådant sätt att det inte går att undslippa dem i den allmänna debatten.

Vad innebär det att begreppet ålderdomshem utmönstras?

Det finns i dag 60 000 ålderdomshemsplatser men bara 7 000 servicebostäder för äldre. Trycket på sjukvårdshuvudmännen att bygga ut långtidssjukvården är känt. Ökar detta tryck ytterligare genom att alternativa vårdmöjligheter minskar kan följderna bli allvarliga — i sista hand för den enskilde.

Benämningen är en bisak och inte heller huvudmannaskapet är i sig en kärnfråga. Det väsentliga är att ett differentierat utbud av boende, service och vård kan erbjudas de äldre.

Vilka blir konsekvenserna av att sjukvården får bära hela tvänget?

Frågan om tvänget dominerar, som nämnts, debatten. Endast perifert berörs dock sjukvårdens möjligheter att klara en ökad belastning. Psykiatri är en vårdgren med redan stora och eftersatta behov. Finns verkligen resurserna att klara dessa behov jämsides med tillkommande uppgifter? Sjukvården måste givetvis ta sin del av vård och behandling av missbrukare. De tyngsta insatserna måste emellertid ligga inom den primärkommunala socialtjänsten. Det vore olyckligt om ett överförande av hela tvänget till psykiatri skulle leda till att ett exklusivt medicinskt tänkande och handlande skulle komma att få överhanden i vården av missbrukarna.

I många utredningar och beslut finns en hel del vackra ord — verkligheten är ändå alltid densamma och inte alltid så vacker.

De här ställda frågorna är kortfattade och medvetet tillspetsade. Kanske tycker någon, att en viss potential målas på väggen. Dock: endast genom att öppet ta debatten går det i så fall att ta död på honom!

Ny klagoordning i socialförsäkringen

En ny mellaninstans där allmänheten kan överklaga ärenden i socialförsäkringsfrågor föreslås av regeringen i en proposition till riksdagen. Regionala försäkringsrätter förläggas till tre orter i landet och ersätter nuvarande försäkringsrådet och besväravdelningen på riksförsäkringsverket.

Samtidigt förenklas besvärssystemet genom att försäkringskassorna själva får möjlighet att ändra beslut som överklagas. Sista instans blir som tidigare försäkringsdomstolen som får namnet försäkringsöverdomstol. De tre försäkringsrätterna lokaliseras enligt regeringens förslag till Stockholmsområdet, Jönköping och Umeå. Försäkringsrätterna föreslås starta sitt arbete 1 januari 1979.

Enligt socialförsäkringslagstiftningen är det försäkringskassorna som fattar beslut i enskilda socialförsäkringsärenden (sjukförsäkring, pensionering, arbetsskadeförsäkring, föräldraförsäkring m.m.).

Den som vill överklaga försäkringskassans beslut vänder sig idag till riksförsäkringsverkets besväravdelning som prövar beslutet. Besvärstidens längd är tre veckor.

Nu föreslås prövningen i riksförsäkringsverket ersättas av en prövning i de regionala försäkringsrätterna. Samtidigt utökas besvärstiden så att den enskilde får två månader på sig att överklaga.

Till skillnad från nuvarande handläggning i riksförsäkringsverket föreslås lekmän (nämndmän) delta i avgörandet i vissa ärenden i försäkringsrätterna, bl.a. arbetsskadaärenden och pensionsärenden.

För att göra det möjligt med snabb och enkel rättelse föreslås att försäkringsorganen under vissa förutsättningar skall kunna ändra egna beslut till ny prövning om enskild person besvärar sig. Om kassan anser att besvären är befogade skall den själv ändra beslutet. I så fall behöver alltså inte försäkringsrätt pröva ärendet.